

СЕНТОМАШАНИН

Лист за просвету, привреду и остале народне потребе.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ.

на 1/4 годину . . . . . 6 Кр.
на 1/2 године . . . . . 3 »
на 3/4 године . . . . . 2 »

Поједини бројеви 10 пот.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

ЂОКА РАДУЛОВИЋ

Рукописи шаљу се на уредништво а новац за претплату а огласе на администрацију »Сентомашанина« Неплаћена писма не примају се. Огласи се рачунају по тарифи ако се више пута уврћује рачунају се јефтине.

За аутономију.

Док се с једне стране праве параде по селима са народним зборовима, дотле родољуби и вође српске народне самосталне странке озбиљно раде да се наша аутономија успостави и уреди већ једном, како би те силне трзавице у нашем народу због аутономије престале, које троше снагу народну и окрећу му пажњу са других важних питања која су данас на дневном реду и засецају и живот народни.

У четвртак стигли су у Пешту: др. Богдан Медаковић председник хрватског сабора, те: Светозар Прибичевић, др. Душан Поповић и др. Душан Пелеш, и ту су конферисали са грофом Ст. Тисом у ствари наше аутономије. Како пештански листови јављају укинута наша аутономија биће ускоро повраћена, и кад то буде, онда се постигнутом успеху има захвалити српској самосталној странци, коју по »народним« и »радикалским« зборовима, радикали и др. С. Малешевић сумњиче. Ми смо увек имали поверења у српској самосталној странци и њеним првацима, јер смо знали, да њима није стало до парадирења и демагогије, већ до стварна рада. И такве људе, таку

странку, ево по зборовима људи, који би хтели да се дочепају само власти у аутономији, нападају и сумњиче. Но народ ће доћи к себи и видеће, ко су његови прави пријатељи, а одгурнуће од себе људе, који га заводе празним обећањима и сумњичењем правих народних пријатеља.

Српска самостална странка ради озбиљно, дакле, на успостави наше аутономије, и можда ће је сада радикали и Малешевић и зато напасти, како сме она то радити. Ми држимо да ће народ већ разпознати ко му је пријатељ, а кога опет обмањује и залуђује, па ће овима последњима окренути леђа, јер је обмањивања већ сувише било. Народ, и сам треба да је ковач своје среће и да се клони оних, који му много само обећавају а ништа не дају, јер нити шта имају, нити онда могу дати!

Српска Певачка Слава.

О Духовима у Сомбору је одржана 1. срп. пев. слава, на којој је узело активно учешће у слави српске песме 22 певачке дружине, са преко 1000 певача и певачица из разних крајева овамош-

њега Српства: Бачке, Баната и Срема, а сем њих 38 певачких дружина беху на слави заступљене преко својих нарочитих изасланика.

За време трајања прославе најмање било је присутних до 10.000 посетилаца на разним утакмицама, свечаностима и концерту.

Управа Савеза Српских Певачких Дружина на челу са својим врским и заузимљивим председником, покретачем и душом ове славе др. Јоцом Лалошевићем удесила и извела је не само уметничку, него и техничку страну ове славе са таквом вештином и окретношћу, да у току самога славља не беше никакве пометње, него је у свему владао узорити ред.

У суботу уочи Духова дођоше више певачких друштава, а међу првима беше Српско Певачко Друштво из Руме. Свако је друштво дочекало нарочито одељење Приређивачког Одбора.

Тај дан стигло је и певачко друштво »Станковић« из Београда. Овај дочек по својој импозантности остаће дуго дубоко урезан у срцима Сомбораца. На железничкој станици су дочекали дружину »Станковића«. Управа Савеза на челу са председником др. Јоцом Лалошевићем, Српско Црквено

ПОДЛИСТАК.

† А. Г. Матош:

Зелени Домон.

Јест, за све несреће, за све глупости мог живота крив је алкохол, зелени демон — стане ми причати пријатељ. Не пијем никада ништа при обједу, врло мало или ништа код вечере, нисам навикао на пиће, пијем само ради друштва, па тек што прекорачим праву меру, зелени демонски бијес ме освоји као лудило, направи од мене бесомучника, сасвим другог, мени сасвим непозната човека, способна за све па и за самоубијство. Кад сам при пићу, још хајде де, али када ме освоји мамурлук, када ме зелени демон стане трести, бацати. и мучити, када ми пије сухе сузе, забија у мозака црне, одвратне нокте, лежи демон на прсима као поноћна, невиђена неман кљујући ми срце и пијући ми крв, те живци пуцају као напете жице на лудој виолини. Ах, само у алкохолу сам видео све муке пакла и осетио ужасно ништавило дубоке стравичне, дебеле помрчине: помрчине властите воље у крвавом неописиво болном дукопирењу властитог људског поноса.

Лежиш тако, главобољан, црвоточне душе као пепелица, као »модри понедељак«, као жив

пакет од кајања, каинског осећања, гледаш — што реко песник — сам себе жута, скршена, убијена одру властите воље, а платно на старом дивану се миче и миче, са зидова се јављају ужасне главе и стравичне, нетопирске фигуре, зелени демон претвара зрак у мучилиште, буну проти осамљеној, закрвављеној души околну страшну материју и пепео. мрак и дрхтање смрти пада на те као вулкански загушљиви прах на помпејанску рујну оргију, као, смрт, проклетство и очајни хротац на жуте, проклете улице Содоме и Гоморе, градове смрти и гризодушја. Куда год се окренеш, зелени демон забија у те чавле зелених демонских својих очију, ужаснут и уплашен склопиш веће, а зелени демон увукао ти се у крв, у душу, у кости, па укла кроз бедни мозак као оркан, пишти у ушима као све светске грозне хистерije, пече као седам смртних гријеха у жилама, у крви бесни као лава, па кућа, град, земља, страшна ноћ с тежином свих хаоса и свих својих безимености легне на мамурну душу као празјечни инфамни терет неизмерног, неописивог страха, који заборави тепати уплашене ријечи старе, детиње, ослободилачке молитвице. . . . Проклети душом и бесмртном клеветом жигосани зелени демоне! Некима је вино утеха, радост, сан, занос и срећа; мени не. Мени је алкохол — гађење од властитог тела, дубоки стид понижене душе, помрчина

разума, поноса и воље, самоубијство без ослободитељице смрти, проституција нерва, срца и мозга, бол свих болова и мука свих мука.

Једаред овако при вину, окладим се, да ћу ићи на гробље и метнути на главу мраморне жене над Прерадовићевим гробом свој, оне ноћи силно набијани цилиндар и обесити јој око врата венац пурпољца лука. Пили смо наиме код Црвеног Носа близу Мирогоја. Ноћ бијаше тамна, без месечине, а на путу према гробљанском улазу хватало ме чудо, неописиво осећање. Не страх. Нешто друго тамно и неразговето. Цилиндар ми постао на глави дрвен, док се не претвори у тешку, жељезну посуду, па у мужар. Венац лука око врата већ смрди као љешина и пече као жеравица. Из руке ми испадну некакве ноте сасвим случајно понесене. Запалим жигицу и сав се стресем: ноте леже на цести отворене, отворене баш на месту Chopin-ове мртвачке корачнице. . . . А из гробља већ нешто под земљом стење ту свечану страшну музику. . . . Хладни ветар дува и над гробљем чујем јасну музику Satint-Saens-ова Мртвачког Плеса, па једну и другу Beethoven-ову кобну мртвачку арију. Уђем у гробље и ципеле ми се претворе у тешко олово. Једва вучем ноге. Пред аркадама чујем јаук из гроба. Сетим се на комичара, мог давног пријатеља. Нађоше га у гробу, у лесу окренута на трбух. Под зем-

и Грађанско Певачко Друштво, корпоративно са својим заставама. Када је воз стигао појави се »Станковић« са својом заставом. Чланове и чланице »Станковића« поздравио је топлим и искреним речима г. др. Јоца Лалошевић, председник Савеза, изразивши своју радост што на ову славу, коју приређује Савез Српских Певачких Друштава у Угарској долази једно од најчувенијих српских певачких друштава из братске нам Србије, да је својим присуством увелича. На то је председник »Станковића« г. прота Петар Милојевић исто тако топлим речима отпоздравио и изразио своју радост, што може присуствовати једној оваковој великој културној слави Срба у Угарској. Затим се кренула свечана поворка у варош уз пратњу безбројне масе света. Напред је ишло под својом заставом Српско Црквено Певачко Друштво, опет под заставом.

Први дан су у обе цркве појали гости и то у великој Срп. Црквено Пев. Друштво из Загреба, а у малој »Станковић« из Београда. Света је било врло много, цркве су још пре почетка службе биле дупком пуне света, који су дошли да уживају у анђеоском појању ова два српска певачка друштва у својим црквама. Појање оба друштва било је беспрекорно, и одговарало је како у уметничком тако и у православном духу у сваком погледу.

После подне у 3 сата се одржала и извела свечана поворка српских певачких друштава, у којој су учествовала сва певачка друштва, на броју 22, под својим заставама.

Напред је ишао бандериум од преко 200 коњаника. Овај бандериум био је ванредан, и гости су били њиме усхићени. За бандеријумом ишла је музика, а за овом певачка друштва. Поворка је изведена тачно по програму.

Утакмица. У вече у 5 сати, почела је у певачкој арени утакмица српских певачких друштава. Тог дана на утакмици, суделоваху ова српска певачка друштва:

1. Српско црквено певачко друштво »Јавор-Гусле«, Шид. певало је П. Ј. Крстић: »Легох да спавам« у мушком збору.

љом у мраку пробудио се и — — Јаох мени! Чујем тачно уздах из жидовског гроба и ушавши у аркаде заплетем се и паднем. Мало те не сложим десни лакат. — Ко је? — завапи силан мушки глас и према мени нагло иде висока жена, лупајући каменити под тешким корацима... Како дођох кући не знам ни данас. Падох у грозницу, у делириј као одтифуса. Једва ме излечише. Данас ми је јасно како сам се баш тик Прерадовићеве гробнице заплео у голем венац на поду над гробницом. Уплашио ме неки битанга, напит као и ја, или један од оних кукавних татова, што ноћу краду цвеће са гробља или робе споменике. Отишавши иза тога у Беч на науку, враг ме намери на весело хрватско друштво. Хоћеш — не ћеш — морао сам пити и пити се. И алкохолик, несрећник постајеш код нас, све из колегијалности и патријотизма... Камд одосмо из гостионице, шта бијаше, не знам али знам да сам за једну ноћ поседио, како ево видиш.

Знам само то, да сам се пробудио под земљом. Најпре мишљах, да и мене жива сакранише. Мој ужас, моја очајност — че: људски жалосни говор нема израза за такве грозоте. Знао сам, да ми нема спаса, па сам чекао смрт, но не знам како дуго, али знам, да је неколико вечности прешло преко мене као

2. Срп. занатлијско певачко друштво »Невен«, Нови Сад, певало је: Ј. К. Борјановић: »Босанчице« у мешовитом збору.

3. Срп. Грађ. Пев. Друштво, Сомбор, И. Бајић: »Еј ко ти купи«, мешовити збор.

4. »Слога« Будимпешта, Ст. Бинички: »Јесен стиже« мушки збор.

При овоме је публика бурно поздравила присутнога композитора г. Сташу Биничког из Београда.

5. »Гусле« Вел. Кикинда Р. Толингер: »Јунак прође« мешовити збор.

6. »Јавор« Вуковар, Ст. Мокрањац: Приморски Напеви, мешовити збор.

7. Срп. Цркв. Пев. Друштво, у Сомбор, Ст. Мокрањац: XI. руковет, мешовити збор.

Певачка арена је била тога дана пуна публике, која је свако певачко друштво поздравила бурним тапшањем и усклицима.

После утакмице био је комерс и игранка у вел. дворници код »Ловачког Рога« и »Елефанта«, јер се због непогодног времена комерс није могао одржати у рестаурацији код Певачке Арене.

Други дан Духова у српској правосл. великој цркви појало је Срп. акад. пев. друштво »Балкан« из Загреба, које је тога дана славило десетогодишњицу свога опстанка. Појање »Балкана« у цркви било је дивно.

У 10 с. и 30 м. одржана је у великој магистратској дворани свечана академија у почаст десетогодишнице »Балкана«. Седницу је отворио г. др. Јоца Лалошевић.

За тим је г. Видоје Михалцић председник »Балкана« одговорио, захваливши се топло дру. Лалошевићу на поздраву.

За тим је уз пратњу оркестра отпевао »Балкан« Григову »Нову отацбину«.

После тога је г. Милоје Милојевић српски музичар из Београда, веома лепо и песничким надахнућем говорио о српској музици и о значају рада »Балкана«. Након тога је отпевана: »Славија« од Маринковића, коју су отпевали »Балкан« и срп. акад. пев. др. »Вишњић« из Будимпеште.

речне струје преко утопљеника. Клео сам хулио сам као злочинац. Плакао сам молио сам Бога као мало дете. Уједао сам се у руке, давио сам се, хтео сам се скончати, задржавајући дах. Напокон ми дође на ум, да можда и нисам у гробу, па пипајући откријем да је мој лес округлао. Мој плач и очајни глас је далеко одјекивао и одиста: мој лес беше отворен према глави и према ногама...

Беше ми јасно да сам доспо у некакву голему цев, али коју и какву?

Сетим се на неке раднике, нека копања, неке јаме, ров, који се градио близу мога стана у трећем »бецирку«: Канализација. И будне ми јасно као сунце, да сам доспо у канал. Онако пијан сам се јамачно увукао у каналску цев, а радници не слутећи ништа закопаше ме жива под веселе бечке плочнике! Зелени демон ме забио у ужасне спирале, предао ме жива велградским гладним подземним штакорима и осудио ме да се за час — два као куче или маче у реци — угушим у првом млазу ђубрета, сплачина и гада каква градског захода.

— Ако је канал готов, ја сам такођер зато — помислим. — Није ли још свршен, ја морам пузити према оној страни, где могу још наћи људи, срца, помоћи, сунца.

На крају су прочитани поједини поздравни, и тиме је ова свечана академија свршена.

После подне, била је од 5 до 8 сати утакмица, на којој су узела учешћа ова срп. певачка друштва:

1. Срп. Певачко Друштво, Рума, певало је: И. Бајића: »Из српске Градине« у мешовитом збору.

2. Срп. Певачка Дружина, Суботица: »Дивна ноћи« од Ст. Биничког (који је и овом приликом бурно поздрављен од публике) у мешовитом збору.

3. Срп. Црквено Певачко Друштво, Вел. Бечкерек, »III. руковет« од Ст. Мокрањаца у мешовитом збору.

4. Срп. Цркв. Пев. Друштво у Митровици V. Руковет од Ст. Мокрањаца у мешовитом збору.

5. Срп. Занатл. Пев. Дружина Ст. Бечеј, VIII. Руковет од Ст. Мокрањаца у мешовитом збору.

6. Срп. Цркв. Пев. Дружина, Ст. Бечеј, V. Руковет од Ст. Мокрањаца у мешовитом збору.

7. Српско Црквено Певачко Друштво, Вел. Сент-Миклош, VIII. Руковет од Ст. Мокрањаца у мешовитом збору.

8. Срп. акад. пев. друштво друштво »Балкан« Загреб I Руковет од Ст. Мокрањаца у мушком збору.

9. Српско Певачко Друштво, Загреб, »Слутња« од Милоја Милојевића, у мешовитом збору.

Пре последње тачке изазвала је публика присутнога композитора Милојевића, који је био и члан оцењивачког одбора и бурнога поздравла и тапшањем и усклицима живео.

Трећи дан по подне одржан је главни скуп Савеза Српских Певачких Дружина, на којем је учествовао врло леп број савезних чланова.

Скуп је отворио и чланове поздравно срдачном добродошлицом председник Савеза др. Јоца Лалошевић.

По подне у 5 часова одржан је у певачкој арени свечани скуп Савеза Певачких Дружина. Скуп је отворио председник савеза др. Јоца Лалошевић.

Предлажући за председнике проту г. Петра Милојевића председника београдског Пев. Друштва »Станковић« и Видоја Михалцића председника »Балкана«.

Ај, да знаш, како сам плакао и молио се прије, но што ћу пузати у живот, на зрак, у светлост — или у мрак, у ђубре, у смрт блаћну и одурну! Ах, како сам клео пиво и вино и утецао се молитвама моје мајке и моје сестрице, које ме држе живим и здравим, не слутећи камо ме довео зелени демон, мој зли демон!

Шта да ти даље причам?

Када сам допузао из срамотне цеви радници се баш спремаху на подневни починак. Опозивши ме, неки побегоше а други, већином. Чеси, заплакаше и орошена радничким топлим сузама изнесе ме онесвештена из јаме на милосрдним и дбрим надничарским својим рукама.

Ко шта тако доживи, никад више не може бити срећан. Зли демон, зелени мој демон ме напустио, постао сам трезвењак, али зли демон, зелени мој демон, оставио ми је на дну душе као у испијеној боци неколико капи сирћета, јеткијих од жучи, горчих од пелина и љубих од отрова. Зато да је проклет демон, зли демон, зелени, отровни тај демон, болести, луднице и смрти!...

Из »Новог Нараштаја«
за нови нараштај — Омладину.

Прва тачка беше предавање др. Ти-хомира Остојића о улози Српских Пе-вачких Дружина о народном просве-ћивању. У одсућности г. Остојића ово је предавање прочитао г. Јован Жи-војновић.

На општу жељу за другу тачку дневнога реда узето је предавање г. Милоја Милојевића, које је држао приликом академије приређене у по-част десетогодишњице »Балкана«, јер многи нису могли на овој академији присуствовати због скученог простора. Ово дивно, пуно песничког полета и стручног схватања предавање саслу-шано је на свечаном скупу најпажљи-вије, а предавач је на крају био бурно поздрављен.

Пре него што би објављен био ре-зультат утакмице, подељене су похвалне дипломе оним певачима, који као та-кови делају преко 20 година.

Затим се је прешло на објаву ре-зультата утакмице.

За тим су прочитани приспели бр-зојавни и писмени поздрав који су стигли од разних лица и певачких дру-жина на броју 31, међу којима нарочито истичемо диван поздрав епископа бачког, те је ова свечана седница по-томе закључена.

У вече је у арени био завршан део певачке славе, велики свечани концен-рат. Овај се је концерат састојао из 11 најодабранијих тачака између којих се највише истичу два огромна зајед-ничка збора, свију на певачку славу искупљених певача и певачица. У муш-ком заједничком збору са 400 певача отпеван је Маринковићев: Народни збор — Еј трубачу! а у мешовитом са 700 учесника Топаловићева композиција »За барјак«, све под врло вештом и прецизном управом Ђорђа Цвејића, хо-ровође Сомборске Српске Црквене Певачке Дружине.

Круну концерта сачињавало је пе-вање далеко чувене београдске певач-ке дружине »Станковић«, која је у ме-шовитом збору под регементом Сташе Биничког са савршеном уметничком интерпретацијом отпевала Мокрачче-ву Х. Руковет (Биљана), а за тим по-сле бурног плескања и Биничково »Чини, не чини«.

Овога вечера је председник Савеза уз прикладан говор предао певачком друштву »Станковићу« дивно израђе-ну плакету у знак признања и благо-дарности на пажњи и учешћу на овој слави, а дичном српском композитору Сташи Биничком и оркестру свеж ла-воров венац.

Овим концертом завршен је умет-нички део прве српске певачке славе.

Откривање Доситејева споменика.

Београд, 26. маја.

Српска Књижевна Задруга је у до-говору са општином града Београда подигла на скверу из Кнез Михајлове улице пред Калимегданом споменик Доситеју Обрадовићу, народном прос-ветитељу и учитељу.

Тај је споменик поверила на изра-ду хрватском вајару Валдецу, који је споменик лепо израдио и предао га општини београдској. И Српска Књи-жевна Задруга и општина београдска учинили су велике и све припреме, да откривање тог споменика буде што свечаније и достојанственије.

На прославу су позвани представ-ници свих културних и хуманих уста-нова из свију српских крајева.

Српска Књижевна Задруга позва-ла је све културне установе из целог Српства: Академију Наука из Загреба, Матицу Српску из Новог Сада и т. д. а општина Београдска политичке оп-штине из Загреба, Дубровника, Љуб-љане, Цетиња, Сарајева, Прага, Книна и црквено-школску општину из Новог Сада и Трста.

Данас је његов споменик у Београ-ду диван украс вароши и ремек дело уметничко, али његово име и његов златни рад око народног просвећивања давно су урезани у срцу свију мислених и интелигентних Срба.

Слава Доситеју Обрадовићу!

Српски Соко у Сентомашу.

Соколство је једна узвишена уста-нова, Соколство је народна установа, коју треба да потпомаже сваки члан српског народа.

Српско соколство је још младо, оно је тек у повоју. Па баш зато треба на њега пазити, да нам не издане.

Соколство је установа, која зове сваког Србина у брачко коло, да их све веже љубав једне за друге. Па и сама правила, која морају бити закон-ном одобрена и потврђена траже, да се ова установа положи на добар и чврст темељ.

Сваки члан сокола мора се поко-равати штатутима и по њима се равна-ти, да би одговорио соколској дужно-сти, а као члан да би имао и права правилима дозвољена.

Српски Соко у Сентомашу постоји већ три године и живи врло тешке да-не, а ако овако пође и даље нестане га. А за што?

Сваки члан сокола мора у првом реду знати шта је сврха соколства, шта му је циљ. У сентомашком соко-лу нема ни једног, који то свата.

Соколство је општа установа, и у њој не може и не сме терати нико свој лични њеф, нико не сме казати ја оћу тако. У сентомашком соколу има више њих, који терају свој њеф, терају у њему неки инат и пркос, а изгледа, да терају и »кшефт«, а то не сме бити, зато соколство и опада.

Друштвена правила про писују, да мора бити старешина, а они веле: не треба нама старешина, можемо бити и без њега.

Па на што правила?

Сентомашки Српски Соко постоји већ три године, али за ове три године још не видесмо јавног рачуна о оним силним парама, што је овај добио. Вр-ло би добро било кад би српски Соко ово учинио, да се види: куд се дева толики новац и на чега се троши.*)

*) Ми износимо овај чланак о Српском Соколу у Сентомашу јер је заиста ова лепа установа по-чела је да шанта, а како смо извештени у последње време је већи број сокола иступило из чланства. Ми мислимо, да би требало ствар боље испитати, а не дозволити, да поједини терају своје њефове, јер ако овако и даље потера биће друштво и правила а неће бити чланова. Уредништво.

Вести из места.

Школски испити. Годишњи испи-ти у овомесним срп. вероисповедним

основним школама овим редом: уто-
рак 9. (16.) јуна од 2—4 сата после
подне испит из кућарства и изложба
женског ручног рада. У среду, 4. (17.)
јуна до подне у школи Аркадије Р.
Павловића, Марије Петковићке и у за-
бавишту; после подне у школи Мила-
дина Туторовога; у четвртак до подне
у школи Витомира Рунића и Милице
Нецићеве; после подне код Зорке Сте-
фановићеве и Милана Настића; у пе-
так, 6. (19.) јуна пре подне у школи
Миљивоја Загорице и Милана Каћанс-
ког, после подне код Казара Попсавина
и Озрена Загорице; у суботу, 7. (20.)
јуна пре подне у школи Љубице Јо-
вановићеве. У недељу, 8. (21.) јуна по-
сле литургије одржаће се Благодарене
са свом школ. децом, а по томе ће се
у порти поделити друго додељење нов-
чане награде:

Испити ће свагда одпочињати пре
подне у 7, и после подне у 2 сата.

Позивају се дечји родитељи да на те
испите дођу, па да чују шта су им
њихова деца у школи научила.

Вести са стране.

Друштво за чување народног
здравља. Изашао је општиран извеш-
тај главног одбора друштва за очува-
ње Народног Здравља о друштвеном
раду у 1912. и 1913. год. О овом ћемо
извештају идући пут проговорити оп-
ширније.

Нешто из кронике о несрећама
на мору. Није ни пуно две године од
оне страшне катастрофе, кад је у оно
доба највећа морска лађа за пренос
путника и робе »Титаник« на свом
првом путу у Америку, сударивши се
са леденим брдом однела собом преко
1500 душа у морску дубину, а ево пре
неки дан опет једна друга лађа сах-
рани у море многе стотине људских
живота тамо близу обала канадских.
Тај бродолом спада међу највећи у XIX.
и XX. веку, и осим »Титаника« и »Ге-
нерал Слокума« прогутао је највише
жртава. Кроника несрећа на мору по-
следњих десетина година забележила
је, да је много пароброда са по 1000
душа потонуло у море. Тако: 15. јуни
1904. »Генерал Слокум« са преко хи-
љаду душа; 7. маја 1875. хамбуршки
пароброд »Шилер« са 331; три године
доцније енглески пароброд »Алисе« са
више од 600 душа; хамбуршки пароб-
род »Цимборија« 1883. године са пре-
ко 500; 22. јуна 1893. енглеска лађа
»Викторија« са 359; пропала »Елба«
30. јануара 1895. године 335; шпанска
крстарица »Rénia Regenta« 10 марта
1895. године 400 душа. Два месеца по-
сле тог утопила се на мексиканској
обали »Колихија« са 108 душа; »Dru-
mond Castle« 16. јуна 1896. са 257; 7.
децембра 1896. године на северној о-
бали Шпаније »Салије« са 589 душа;
»Бургоња« је прогутала 546 жртава 4.
јулија 1898. године; »Мохеган« 14. ок-
тобра 1898. године 107; »Стела« 30.
марта 1899. године 105 душа; »Говер-
мота«, коју је један циклон дохватио
и потопио 6. маја 1902. године 739
људи. Има још катастрофа, што се до-
годише на мору, а осим тога лађе што
потонуше у море са људма, у рато-
вима на мору, нису овамо убројане, а
које су захтевале огромних жртава у
њудма. Човеку се јежи кожа од ове
статистике.

Срби родитељи! Спремајте српску омладину пре свега за све напредне привредне струке. За то смо најспособнији, а колико ваљаш, толико и вредиш. Ту нема а и не треба ничије и никакве протекције, већ колико си способан, радин, штедљив и мудар, толико си и напредан и сретан. — Који ваљан Србин жели ма какве даље упуте, нека се обрати на ма коју српску привредну установу или Привреднику.

Привреда.

Са новчане пијаце и берзе. Из Америке је послато у Париз још 10 милијона круна у злату. Бугарска још не може да добије зајам, па сада тражи у Берлину предујам од 100 милијона франака. Док у Берлину праве тешкоће склапању бугарског зајма, дотле се берлинске банке распитују не би ли могле купити српске државне бонове (привремене обвезнице.) Кад се за то дочуло у Паризу, француске су банке одмах уложиле протест против тога, да се немачким банкама продају српски државни бондови. Из тога се најбоље види какав кредит ужива Србија. Енглеска Банка је умножила своје златно благо са 24 милијона круна, Француска Банка је своје злато умножила са 41 милијоном, а сребро са 11 милијона франака. На берлинској новчаној пијаци промет је доста ограничен, јер је слаба тражња. Банке располажу са великом готовином.

Са житне пијаце. Из Сједињених Држава Северне Америке стижу повољне вести о стању усева. Обилате кише допринеле су повољном развоју пшенице. У свима крајевима, изузев оне где је била суша, стање усева је сјајно, па се очекује ове године жетва, каква скоро није била у Америци. — У западним крајевима Русије обуставиће рад неки млинови, јер им је новом, повишеном царином на храну из Немачке онемогућено да раде с рачуном. Ти су млинови млели до сада немачко жито, али га због царине више не могу увозити. — На нашој житној пијаци цене су пале, јер су стигли повољнији извештаји о стању усева како код нас, тако и у другим земљама.

Здравље.

Неколико напомена о доручку. — Није целисходно, ако се изјутра узме само мало хране и рад отпочне с готово празним желудцем. Таквим недовољним исхрањивањем тела, материјалом за стварање телесне топлоте учини се то, да такав човек не добија довољно снаге за рад до подне. Ако то дуже траје, природно је, да ће и радна снага опадати, као и опште осећање здравља. Према томе, мало снажнији доручаку интересу је здравља и снаге за рад. Кад то важи за људе сасвим исправна здавља, у толико то тек више важи за људе слабијега састава и здравља.

Дански лекари нарочито истичу важност доручка. Када човек од спавања изјутра устане, веле они, тело је потпуно одморно. За време прве половине часа може изгледати, као да је

човек нешто мало уморан, али убрзо затим сваки се осећа свеж и кадар за рад. Отуда и долази, да се сваки посао највише и најбоље сврши изјутра и до подне. Са желудцем је исто тако: и он се одморио. Што је пре тога за вечером у довољној мери унесено, све је то већ давно у црева прешло и од тога већ извршен део и у крв прешао. Према томе желудац је празан, његови су се мишићи после свршеног посла довољно опоравили и жлезде у његовој слузокожи, којих је изнутра обложен, имале су довољно времена да нове сокове искупе, који ће нове хранљиве материје да преобрати. Због тога већ потребно је, да се изјутра, у почетку новог дана узме снажнија храна. Али већина људи узме обично само нешто мало хлеба или коју земичку уз каву или чај и после овако недовољног доручка лађају се посла. А има их, што изјутра ништа и не узимају, особито женскиње и после неколико часова бављења око посла обично у средини између јутра и подне узму да се прихвате. Али шта ће за то време да ради желудац са својом нагомиланом масом сокова и мишићне снаге, што само чека да се употреби? С тога нека сваки, ко ради умне или телесне послове, изјутра узме снажију храну: неколико земичака или комада хлеба, с кајмаком или маслом, уз то још ако може и које јаје или сир или хладно печење, уз подесно пиће (млеко, каву, чај, какао итд.). Слабокрвнима може се на захтев дати још и других јела, као што су: сардине, мајонез, шунка итд. и то им неће ништа шкодити.

Енглески је доручак чувен са своје обилатости, јер се уз довољну количину чаја или беле каве поједу поред других ђаконија бар два јака јела с месом или са јајима. Сваки се Енглец с пуни желудцем прихвати јутром свога посла.

Наш свет по градовима веома греша у овом погледу. Свако од нас зна толико људи, којима су цео доручак две до три црне каве. Наши сељаци међутим су паметнији, док не нареже неколико режања сланине и не поједе комад хлеба, он се не креће на посао. Угледајмо се дакле на сељаке.

Храњивост супе. — Обично се држи, да је супа, како се обично кува из говеђине, нека особита и лако сварљива храна. Међутим то она у ствари није ма како да је иначе »снажна супа« тј. из многе и добре говеђине скувана. Супа сама по себи не садржи никаквих храњивих састојака, а и то што је у ње храњиво и што из меса у њу кувањем пређе, то се као пена избацује, јер ниједна домаћица неће, да јој је супа мутна него бистра. То исто вреди и за буљон, који се увек налази на јеловнику сваке гостионице. У истини човек би прошао хранећи се само супом, као кад би пио само воду. При свем том супи се не може одрећи свака вредност у исхрани, јер она је одлично срество за оживљавање и припремање правој храни како у здравих тако и у болесних. Не треба нарочито ни помињати, како се вредност супи као храни увећава тим, кад се она зачини јајима и има других додатака, као на пр. пиринца, криза, саго, разних теста од брашна итд., и онда овакви

дометци чине, да је тада супа храна. Исту вредност, као и сама супа, има екстракт од меса, који се у наше доба често додаје супи, зељу и сосовима, да буде »јачи«. Највећу храњиву вредност има истиснут сок из говеђег меса, у коме се налази 2—4 проц. беланчевине али ово се даје само у ретким приликама, на пр. тешким болесницима, кад могу узимати само тачну храну.

Мраса у школи. — Ни једна друга заразна дечја болест, не преноси се тако лако и не шири се тако брзо као мраса, добринке или врло рђаво названа мале богиње. Ова дечја болест нема с правим богињама апсолутно никакве сличности зато израз мале богиње ваља сасвим избегавати. Довољно је да само једно дете донесе заразу у школу, па да се за кратко време више од пола школе разболи. Проузроковача ове болести не познајемо још, те се према томе тачно ни незна како се мраса шири, да ли само додиром или и ваздухом, који издишемо из болесних груди. Готово стална пратилица мрасе јесте запаљење плућа и плућни катар. Многи се болесници недељама муче с болестима у грудима, кад су већ давно на првобитну болест заборавили. Запаљење је плућа куд и камо тежа и озбиљнија болест, него ли сама мраса. Зато треба децу и мраси јако чувати да не захладну и не озебу, јер онда лако добијају запаљење. — Практични учитељи измешају здраву децу са болесном, те за 2—3 недеље цела школа прележи заразу. Мислим, да то не би требало да буде, јер многа деца и не морају добити мрасу. За то је најбоље чим се прва два случаја појаве међу децом, одмах школу распустити за 10—15 дана, па ће сва заражена деца за то време преболети а остала ће остати здрава. Школску зграду ваља темељно дезинфектовати.

За нашу штампарију

потребујемо једног шегрта и девојчицу из боље куће. Ступити могу одмах.

Потребујем једног ШЕГРТА

Иван Миковић
бојадисар (молер)
СЕНТОМАШ.

НА ПРОДАЈУ

скоро нова отворена федерска кола на продају. Упитати у администрацији овога листа.